

Sport- en beweggedrag van kinderen en jongeren naar sociaaleconomisch milieu

Wikke van Stam
Remko van den Dool
Agnes Elling

Het sociaaleconomisch milieu waarin kinderen opgroeien is van invloed op hun sport- en beweegdeelname.^[1,2,3 en 4] Naarmate ouders meer aan sport en bewegen doen en deze activiteiten belangrijker vinden, sporten en bewegen hun kinderen ook meer.^[5] Volwassenen met een lage sociaaleconomische status (SES) sporten en bewegen minder dan leeftijdsgenoten^[6 en 7], en deze verschillen tussen SES-groepen lijken alleen maar toe te nemen.^[8 en 9] Het is dus aannemelijk dat kinderen van ouders met een lage SES ook een lage sport- en beweegparticipatie hebben.

Inkomen en opleidingsniveau zijn de belangrijkste componenten van de SES. In Nederland groeit één op de twaalf minderjarigen op in armoede (volgens het niet-veel-maar-toereikend-criterium)^[10] en is 21 procent van de volwassenen laagopgeleid.^[11] Naast inkomen en opleidingsniveau staan andere achtergrondvariabelen in relatie met de SES.* Van mensen met een migratieachtergrond is bekend dat zij vaker een lage SES hebben.^[13] Mensen van niet-westerse herkomst, voornamelijk de meisjes en vrouwen, sporten en bewegen vaak minder, onder andere door verschillen in beweeg- en sportsocialisatie, culturele normen en waarden en gewoontes.^[1 en 14] Ook alleenstaande ouders, voornamelijk moeders, met minderjarige kinderen hebben vaker een lage SES (en lopen het meeste risico op armoede).^[15] Daarnaast kan de fysieke omgeving waarin een kind zich begeeft van invloed zijn op de mogelijkheden die het krijgt om te sporten en bewegen, zoals de wijk waarin het opgroeit en de school waarop het zit. In wijken die aangeduid zijn als lage-SES-wijk of aandachtswijk is te zien dat de sport- en beweegdeelname vaak lager is.^[16]

In dit rapport staat het beweegpatroon van kinderen en jongeren centraal, afhankelijk van het gezinsinkomen of het opleidingsniveau van de hoogstopgeleide ouder. Daarvoor zijn gegevens uit de Gezondheidsenquête (2017-2019) en de Leefstijlmonitor, aanvullende module Bewegen en Ongevallen (2017 en 2019), geanalyseerd (zie de kaders ‘Verantwoording’ op pagina 9 en ‘Verschillen tussen de uitvraag bij kinderen en jongeren’ hieronder).

Verschillen tussen de uitvraag bij kinderen (4-11 jaar) en jongeren (12-17 jaar)

Vergelijken tussen kinderen en jongeren is in dit rapport niet mogelijk. Dit komt doordat er meerdere verschillen zijn in de uitvraag tussen deze twee groepen.

De vragenlijst is voor de kinderen (4-11 jaar) door een van hun ouders ingevuld, terwijl de jongeren (vanaf 12 jaar) dat zelf hebben gedaan. Daarom is de opleiding van ouders van de jongeren (12-17 jaar) niet bekend. De huidige opleiding van jongeren is niet de hoogst voltooide opleiding en zegt niet per se iets over het milieu waarin de kinderen thuis opgroeien. Daarom is in dit rapport niet gekeken naar de invloed van opleiding op het sport- en beweeggedrag van jongeren.

De beweegactiviteiten die zijn uitgevraagd zijn afgestemd op de doelgroep. Bij de groep kinderen (4-11 jaar) is naar andere beweegactiviteiten (die ook zijn gebruikt voor het berekenen van de beweegrichtlijn) gevraagd dan bij de groep jongeren (12-17 jaar). De variabele bewegingsonderwijs is in 2019 toegevoegd aan de vragenlijst voor de groep jongeren (voor kinderen was dit altijd al zo), waardoor voor deze groep bij de activiteit gymles en bij het berekenen van de beweegrichtlijn alleen naar het meetjaar 2019 is gekeken (bij de overige beweegvariabelen voor jongeren en bij alle beweegvariabelen voor kinderen is gekeken naar een combinatie van de jaren 2017, 2018 en 2019).

*In verband met het lage aantal respondenten in de lage SES-groepen was met de data van de Gezondheidsenquête een kruising tussen opleiding en inkomen niet mogelijk, net als kruisingen met andere achtergrondvariabelen.

Beweegpatroon kinderen

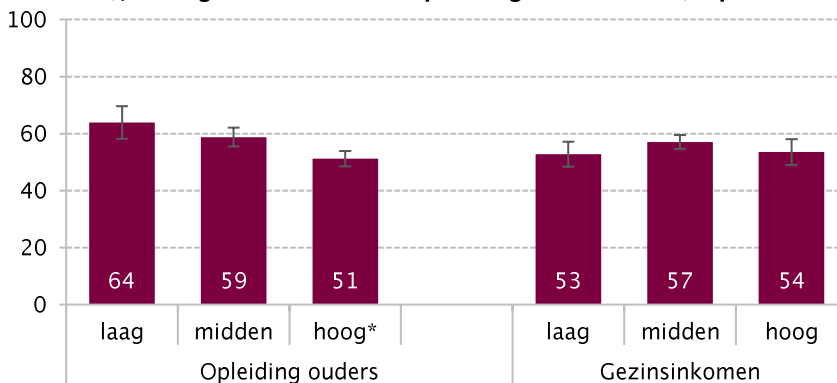
Kinderen (4-11 jaar)

56 procent van de kinderen van 4-11 jaar voldoet aan de beweegrichtlijn (2017-2019; niet in figuur).^[8] Deze richtlijn schrijft voor dat kinderen en jongeren minstens elke dag een uur aan matig intensieve inspanning moeten doen en minstens driemaal per week aan spier- en botversterkende activiteiten.^[17] Kinderen van ouders met een hoog opleidingsniveau voldoen minder vaak aan de beweegrichtlijn dan kinderen van ouders met gemiddelde of lage opleidingsniveaus (zie figuur 1). Naar gezinsinkomen bestaan geen significante verschillen. Wanneer we het gezinsinkomen en het opleidingsniveau van de ouders combineren en SES-groepen maken van de gezinnen waarin de kinderen opgroeien, zien we eenzelfde trend als naar opleidingsniveau: kinderen met een hoge SES (hoog gezinsinkomen én hoge opleiding van de ouders) voldoen minder vaak aan de beweegrichtlijn dan kinderen met een lage SES (laag gezinsinkomen én lage opleiding van de ouders; niet in figuur). Ouders met een laag gezinsinkomen geven vaker aan dat hun kinderen beperkingen ervaren om te gaan bewegen dan ouders met

dat hun kinderen beperkingen ervaren om te gaan bewegen dan ouders met een hoog gezinsinkomen (resp. 8,8% en 3,2%; niet in figuur).

De beweegrichtlijn wordt berekend aan de hand van een aantal beweegactiviteiten. Niet alle activiteiten worden meegerekend, omdat ze niet intensief genoeg en/of niet bot- of spierversterkend zijn. Buitenspelen en bewegen op school zijn voor alle kinderen de belangrijkste onderdelen van het beweegpatroon (zie figuur 2). Tussen de verschillende SES-groepen zijn verschillen zichtbaar. Kinderen van ouders met een hoog opleidingsniveau of gezinsinkomen besteden significant meer tijd aan sporten dan kinderen van ouders met een laag opleidingsniveau of gezinsinkomen. Buitenspelen, lopen/fietsen in de vrije tijd en lopen van/naar school wordt daarentegen weer significant vaker gedaan door kinderen van ouders met een lage opleiding of laag gezinsinkomen dan door kinderen van ouders met een hoge opleiding of hoog gezinsinkomen. Hieruit blijkt dat de verschillen in bewegen bij kinderen vooral in de vrije tijd tot uiting komen, en niet op school. Uitzondering daarop is het schoolzwemmen, dat significant vaker wordt gedaan door kinderen van ouders met een laag opleidingsniveau of gezinsinkomen.

Figuur 1. Voldoen aan de beweegrichtlijn van kinderen (4–11 jaar, n=2.738), naar gezinsinkomen en opleiding van ouders (in procenten)

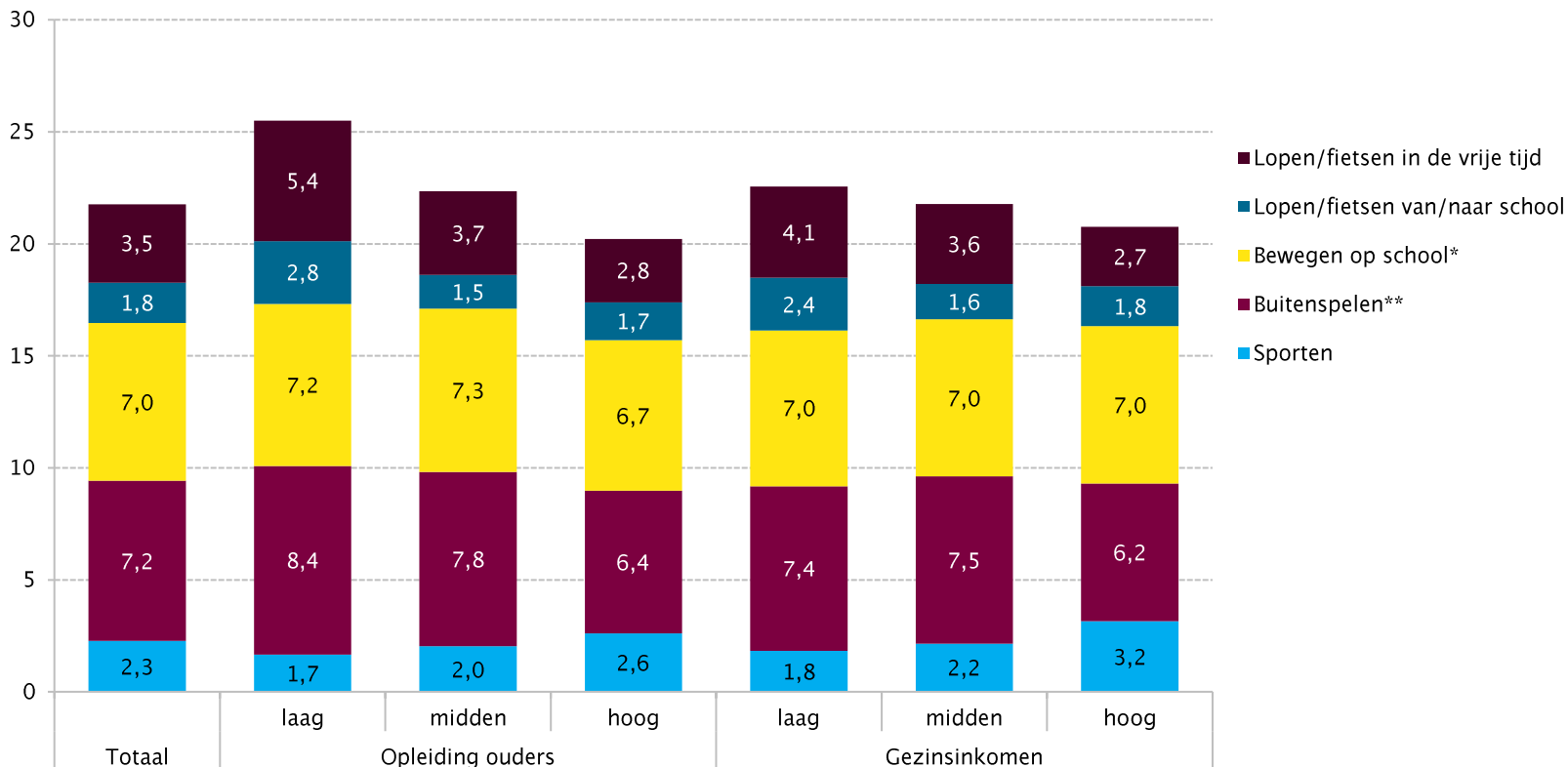
Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM 2017/2018/2019; analyse door RIVM op verzoek van Mulier Instituut.

*Significant verschil

Een verklaring voor de waargenomen verschillen tussen de SES-groepen is de socialisatie van sport en bewegen. Uit onderzoek blijkt dat kinderen met een hoge SES sport- en beweeggewoontes overnemen van hun ouders, terwijl kinderen met een lage SES hun gewoontes overnemen van een bredere groep mensen die dicht bij hen staan (hele familie, leerkracht op school en vrienden).^[18] Waar kinderen met een hoge SES waarschijnlijk vaker de gewoonte om te sporten in een gestructureerde setting meekrijgen van hun ouders, krijgen kinderen met een lage SES waarschijnlijk vaker de gewoonte mee en hebben zij vaker de situatie in hun leefomgeving (kleinere en/of vollere huizen) om meer vrij op straat te zijn en daarmee in de openbare ruimte hun beweging te halen.

Beweegpatroon kinderen [2]

Figuur 2. Bewegactiviteiten van kinderen (4–11 jaar, n=2.738) naar gezinsinkomen en opleiding van de ouders (in uren per week)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM 2017/2018/2019; analyse door RIVM op verzoek van Mulier Instituut.

* Bewegen op school: gymles, buitenspelen tijdens schooltijd en schoolzwemmen.

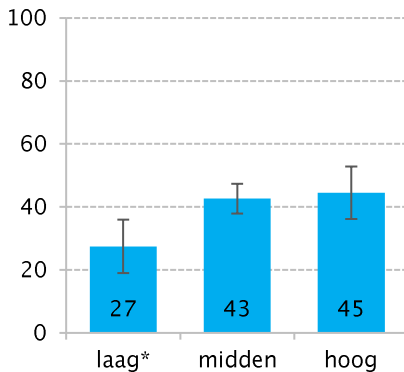
** Buitenspelen: in de vrije tijd en bij de BSO. Het gaat om activiteiten als touwtje springen, skateboarden, renspelletjes, klimmen op het klimrek of voetballen op straat. Let op: buitenspelen hoeft niet per se (intensief) bewegen te betekenen. Aan ouders is gevraagd hoeveel hun kinderen buitenspelen, maar niet wat ze precies doen.

Beweegpatroon jongeren

Jongeren (12-17 jaar)*

35 procent van de jongeren van 12-17 jaar voldoet aan de beweegrichtlijn (2017-2019; niet in figuur).^[8 en 17] Jongeren uit gezinnen met een laag inkomen voldoen minder vaak aan de beweegrichtlijn dan jongeren uit gezinnen met een gemiddeld of hoog inkomen (zie figuur 3).

Figuur 3. Voldoen aan de beweegrichtlijn van jongeren (12-17 jaar, n=2.086), naar gezinskomen (in procenten)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM 2019; analyse door RIVM op verzoek van Mulier Instituut.

*Significant verschil

Bewegen op school en/of werk is veruit het belangrijkste onderdeel van het beweegpatroon van jongeren (zie figuur 4). We zien ook bij jongeren verschillen naar gezinskomen in de beweegactiviteiten waaruit de beweegrichtlijn is opgebouwd. Jongeren met een hoog gezinskomen sporten significant vaker: hoe hoger het gezinskomen, hoe meer tijd jongeren besteden aan sporten. Jongeren met een laag gezinskomen lopen vaker in

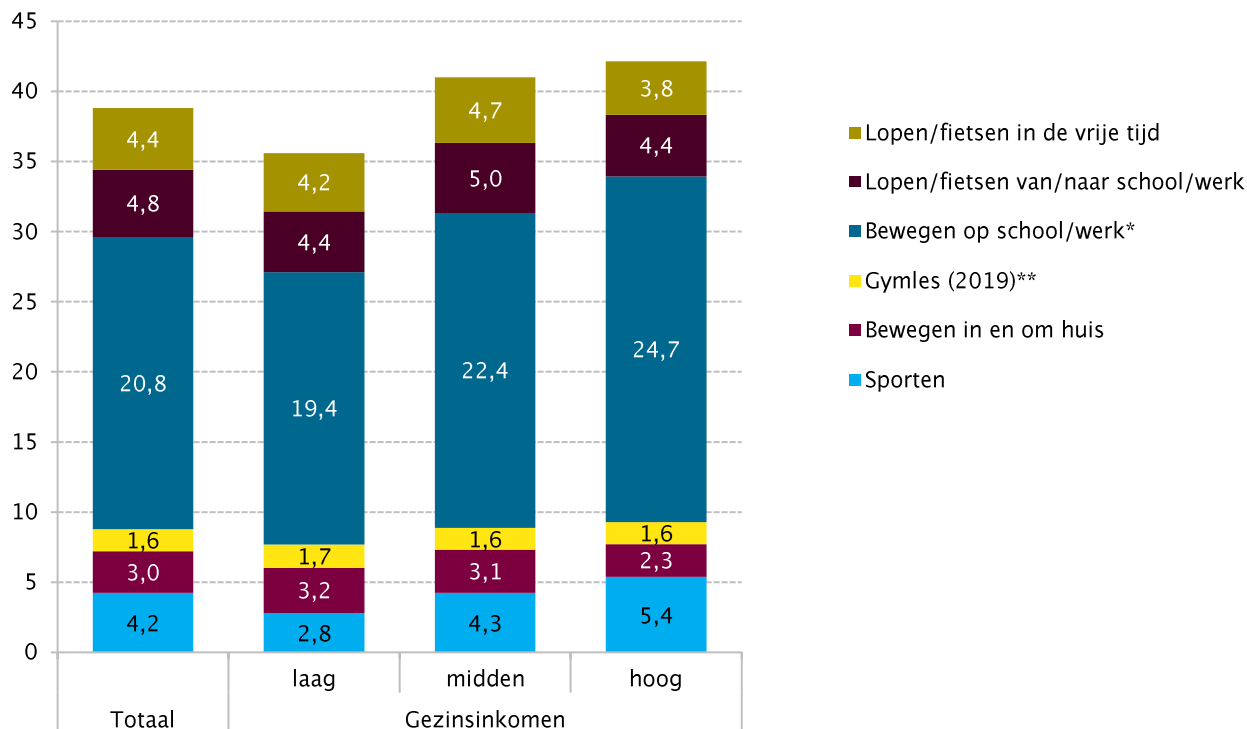
de vrije tijd (2,3 uur per week; niet in figuur) dan jongeren met een hoog gezinskomen (1,4 uur per week). Jongeren met een gemiddeld gezinskomen halen vaker dan jongeren met een laag gezinskomen hun beweging uit fietsen (van/naar school respectievelijk 3,9 uur en 3,0 uur per week en in de vrije tijd respectievelijk 2,7 uur en 1,9 uur per week; niet in figuur), terwijl jongeren met een hoog gezinskomen daartussenin lijken te zitten.

Net als bij kinderen kan bij jongeren de socialisatie van sport en bewegen een deel van de verschillen verklaren.^[3] Jongeren uit hogere SES-groepen zullen van hun ouders meer de gewoonte van sporten en bewegen hebben meegekregen. Zij zullen daardoor een duurzamer beweegpatroon hebben opgebouwd in hun kindertijd en dit ook in hun tienerjaren beter vasthouden. Een andere mogelijke verklaring voor de verschillen tussen de SES-groepen is het verschil in schoolniveau van jongeren. Jongeren van ouders met een lage SES behalen gemiddeld een minder hoog schoolniveau.^[20] Uit onderzoek blijkt dat juist jongeren met een lager schoolniveau ((v)mbo) vinden dat ze niet goed (meer) passen bij de traditionele sportvereniging. Deze sluiten vaak onvoldoende aan bij hun wensen en behoeften.^[21] Daarnaast zitten jongeren van 16 en 17 jaar bij de hogere schoolniveaus nog op de middelbare school, maar zijn ze bij de lagere schoolniveaus al met een vervolopleiding bezig of aan het werk. Dit brengt een andere dagindeling, dagactiviteiten, beweegstimulatie en mogelijkheden tot beweging met zich mee.

*Doordat bij kinderen (4-11 jaar) andere beweegactiviteiten worden gemeten dan bij jongeren (12-17 jaar), is vergelijking tussen beide groepen niet mogelijk. Zie ook tekstkader 'Verschillen tussen de uitvraag bij kinderen (4-11 jaar) en jongeren (12-17 jaar)'.

Bewegepatroon jongeren [2]

Figuur 4. Bewegactiviteiten van jongeren (12-17 jaar, n=2.086) naar gezinsinkomen (in uren per week)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM 2017/2018/2019; analyse door RIVM op verzoek van Mulier Instituut.

*Bewegen op school/werk is een samenvoeging van licht/matige inspanning op school/werk (zoals zittend/staand (school)werk, met af en toe lopen, zoals bureauwerk of lopend werk met lichte lasten) en zware inspanning op school/werk (zoals lopend (school)werk of (school)werk waarbij regelmatig zware dingen moeten worden opgetild). Omdat in 2017 en 2018 gymles niet los is uitgevraagd (zie **) zit er wellicht een kleine overschatting in het aantal uren 'Bewegen op school/werk' in deze figuur.

**Gymlesgegevens gebaseerd op alleen 2019 met n=667.

Wekelijkse sportdeelname

In het hiervoor beschreven beweegpatroon is te zien dat er meer tijd wordt besteed aan sporten naarmate het opleidingsniveau van ouders of het gezinsinkomen hoger is. Dit is ook terug te zien in de wekelijkse sportdeelname (minimaal eens per week sporten, ongeacht de intensiteit en duur; zie figuur 5).

Kinderen (4-11 jaar)

62 procent van de kinderen van 4-11 jaar sport wekelijks (2017-2019; niet in figuur).^[9] Hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders en hoe hoger het gezinsinkomen, hoe meer kinderen wekelijks sporten (zie figuur 5).

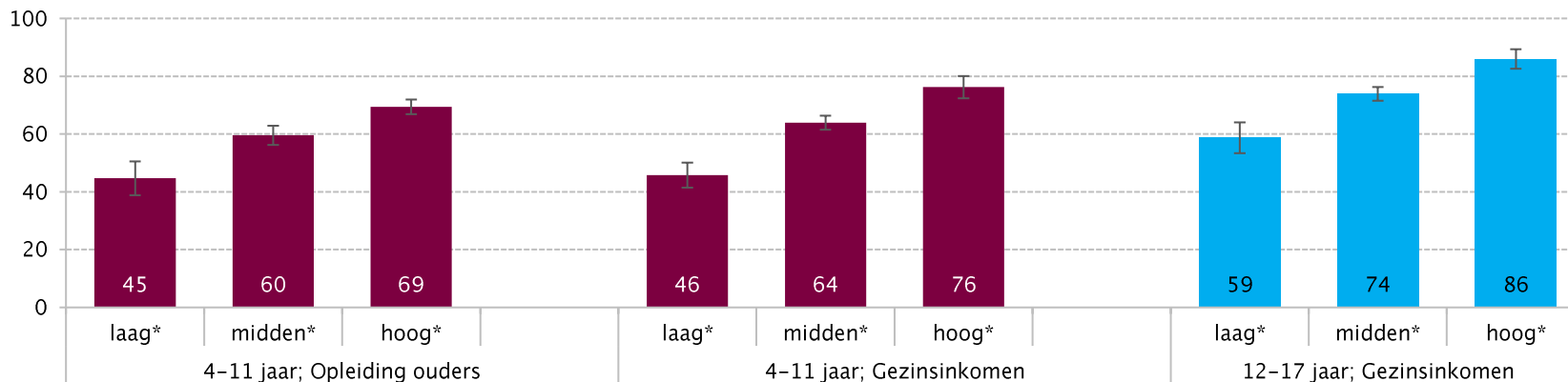
Wanneer we het gezinsinkomen en het opleidingsniveau van de ouders combineren en SES-groepen maken van de gezinnen waarin de kinderen opgroeien, zien we eenzelfde beeld: kinderen met een hoge SES (hoog gezinsinkomen én hoge opleiding van de ouders) sporten vaker wekelijks dan kinderen met een lage SES (laag gezinsinkomen én lage opleiding van

de ouders; niet in figuur). Wekelijks sporten gebeurt vaak via één of meer lidmaatschappen bij sportverenigingen. 80 procent van de kinderen (6-11 jaar) is lid van een sportvereniging.^[22] Ook kinderen van ouders die dit niet kunnen betalen kunnen hier toegang toe krijgen middels financiële regelingen, die vrijwel alle gemeenten hebben.^[23]

Ook de sporttakken die kinderen kiezen lijken samen te hangen met hun SES. Voetbal is bij alle SES-groepen het populairst, en turnen en zwemmen worden ook door alle groepen veel beoefend. Maar hockey en tennis zijn een stuk populairder bij kinderen uit gezinnen met een hoog inkomen of van ouders met een hoge opleiding.

Ouders van kinderen geven gemiddeld een rapportcijfer van 8,7 als het gaat om hoeveel plezier hun kinderen ervaren aan het sporten. In sportplezier zit geen verschil tussen de SES-groepen.

Figuur 5. Wekelijkse sportdeelname van kinderen (4-11 jaar, n=2.738) naar gezinsinkomen en opleiding van de ouders en van jongeren (12-17 jaar, n=2.086) naar gezinsinkomen (in procenten)

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor CBS i.s.m. RIVM 2017/2018/2019; analyse door RIVM op verzoek van Mulier Instituut.

*Significant verschil

Wekelijkse sportdeelname [2]

Jongeren (12-17 jaar)

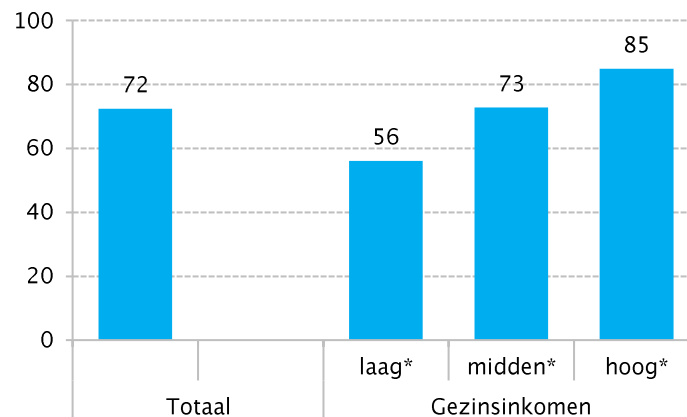
74 procent van de jongeren van 12-17 jaar sport wekelijks (2017-2019; niet in figuur).^[9] Hoe hoger het gezinsinkomen, hoe meer jongeren wekelijks sporten (zie figuur 5). Wekelijks sporten gebeurt veel minder vaak bij de sportvereniging dan onder kinderen het geval is: 56 procent van de jongeren (12-19 jaar; 2018) is lid van een sportvereniging (tegenover 80% van de kinderen).^[22] Uit eerder onderzoek blijkt dat jongeren met een lager schoolniveau (vmbo), jongeren met een lage gezinswelvaart, jongeren met een migratieachtergrond en/of meisjes minder vaak lid zijn van een vereniging.^[1]

De sporttak die jongeren kiezen hangt, naast andere factoren als geslacht, ook samen met het gezinsinkomen. Voetbal is bij alle inkomensgroepen het populairst. Fitness wordt ook door alle inkomensgroepen veel beoefend. Maar hockey is een stuk populairder bij jongeren met een hoog gezinsinkomen, en kickboksen juist bij jongeren met een laag gezinsinkomen. Geslacht en migratieachtergrond lijken factoren die hier een rol in spelen. Meisjes (12-16 jaar) met een niet-westerse migratieachtergrond (een achtergrond waarbij een laag gezinsinkomen relatief vaak voorkomt) zijn significant minder vaak lid van sportverenigingen dan jongens met een niet-westerse migratieachtergrond, terwijl jongens en meisjes zonder migratieachtergrond ongeveer even vaak lid zijn van een sportvereniging.^[1] Dit kan een deel van de populariteit verklaren van een relatieve ‘mannensport’ als kickboksen onder jongeren met een laag gezinsinkomen en een relatief gemengde sport als hockey onder jongeren met een hoog gezinsinkomen.

Jongeren ervaren significant vaker beperkingen om te sporten dan kinderen (resp. 12% en 5%). Tussen de verschillende inkomensgroepen zit geen verschil. Jongeren geven gemiddeld wel (net als kinderen) een hoog rapportcijfer als

het gaat om hoeveel plezier ze ervaren aan het sporten, namelijk een 8,2. Jongeren met een hoog gezinsinkomen geven daarbij gemiddeld vaker een hoog rapportcijfer dan jongeren met een laag gezinsinkomen.

Figuur 6. Percentage jongeren (12-17 jaar, n=3.033) dat altijd wat of veel aan sport heeft gedaan, naar gezinsinkomen

Bron: LSM-A Bewegingen en Ongevallen/Leefstijlmonitor CBS, RIVM en VeiligheidNL 2017 en 2019; analyse door RIVM op verzoek van Mulier Instituut.

*Significant verschil

De meeste jongeren zeggen altijd wel wat aan sport te hebben gedaan in hun leven (72%, zie figuur 6). Hoe hoger het gezinsinkomen, hoe vaker jongeren aangeven altijd wel (wat) aan sport gedaan te hebben. Dit is in lijn met het beeld dat kinderen en jongeren de sportgewoonten van hun ouders/omgeving overnemen, waardoor jeugd uit lage SES-groepen minder vaak wekelijks sport dan jeugd uit hoge SES-groepen.^[18] Dat lijkt iets wat in de kindertijd wordt ingezet en als jongere in stand blijft.^[3 en 24]

Conclusie

Jongeren met een lage SES bewegen minder dan leeftijdsgenoten uit hogere SES-groepen. Voor jongere kinderen (tot 12 jaar) uit lagere SES-groepen geldt dit echter niet. Zij bewegen in totaal juist meer dan kinderen uit hoge SES-groepen. Dat komt doordat kinderen uit lage SES-groepen in hun vrije tijd meer buitenspelen, lopen en fietsen. Hier heeft wat je ‘van huis uit’ meekrijgt als beweeggewoonte waarschijnlijk een belangrijke rol, net als de leefomgeving waarin de kinderen wonen.

Zowel bij kinderen als jongeren geldt wel dat hoe hoger de SES-groep hoe vaker er wekelijks wordt gesport. Dit komt mede door de sportsocialisatie: kinderen en jongeren uit hogere SES-groepen hebben vaker van hun omgeving meegekregen om structureel te sporten en nemen die sportgewoonten van hen over. Waarschijnlijk speelt ook het wel of niet ‘thuis’ voelen op een traditionele sportclub een rol.

De gewoonte om te sporten lijkt iets wat in de kindertijd wordt ingezet en als tiener in stand blijft, want jongeren met een hoger gezinsinkomen zeggen vaker hun hele leven te hebben gesport. Bij deze groep is sport op zo’n manier onderdeel geworden van hun wekelijkse ritme dat het bestendig wordt op de langere termijn. Kinderen uit lage SES-groepen lijken hun beweeggedrag minder goed te bestendigen. Dit komt waarschijnlijk door de soort sport- en beweegactiviteiten die deze kinderen veel doen (onorganiseerd en/of ongebonden) en de sport- en beweeggewoonten van deze lage SES-groepen op latere leeftijd (als jongere/volwassene).

Om kinderen uit lage SES-groepen te helpen ook in hun latere jeugd en als volwassene te blijven bewegen, zijn verschillende initiatieven opgezet vanuit de overheid en de maatschappij. Denk aan het inzetten van buurtsportcoaches, het gebruiken van het Jeugdfonds Sport en Cultuur of het plannen van openbare sport- en beweegvoorzieningen. Belangrijk daarbij is

om de leefwereld van deze jeugd uit lage SES-groepen in het oog te houden. Kinderen en jongeren uit verschillende SES-groepen hebben verschillende gewoonten en ontwikkelen daardoor verschillende sport- en beweegbehoeften.

Verantwoording

Voor dit rapport zijn de data gebruikt van de Gezondheidsenquête uit 2017, 2018 en 2019 (beweegrichtlijn en beweegactiviteit gymles voor jongeren van 12-17 jaar is alleen op 2019 gebaseerd) en van de Leefstijlmonitor - aanvullende module Bewegen en Ongevallen uit 2017 en 2019 (plezier alleen op 2019 gebaseerd). Daarbij is het inkomenskwintiel 1 (de laagste 20% van alle inkomens) als laag genomen, inkomenskwintielen 2, 3 en 4 als midden en inkomenskwintiel 5 als hoog. Deze kwintielen zijn gebaseerd op de huishoudens in Nederland. Daarnaast is gekeken naar de ouder met de hoogst afgeronde opleiding: lager (vmbo of lager), middelbaar (mbo/havo/vwo) en hoger (hbo/wo). Voor de kinderen (4-11 jaar) heeft een van hun ouders de vragenlijst ingevuld. Jongeren van 12-17 jaar hebben zelf de vragenlijst ingevuld.

1. Heijnen, E., Dellas, V. & Elling, A. (2020). Verschillen in lidmaatschap sportverenigingen middelbare scholieren naar opleiding, etniciteit, gezinswelvaart en geslacht. Utrecht: Mulier Instituut.
2. Reijgersberg, N. & Poel, H. van der (2014). Sportdeelname van kinderen in armoede (2014). Utrecht: Mulier Instituut.
3. Scheerder, J. & Seghers, J. (2011). Jongeren in beweging - Over bewegingsbeleid, sportparticipatie en fysieke activiteit bij schoolgaande jongeren in Vlaanderen. Leuven: Koninklijke Universiteit Leuven.
4. Fairclough, S.J., Boddy, L.M., Hackett, A.F. & Stratton G. (2009). Associations between children's socioeconomic status, weight status, and sex, with screen-based sedentary behaviours and sport participation *International journal of pediatric obesity*, 4, 299-305. London: Informa UK Ltd.
5. Breedveld, K. (2006). Verschillen in sportdeelname. In Breedveld, K. & Tiessen-Raaphorst, A. (red.). Rapportage Sport 2006 (p. 299-321). Den Haag: SCP.
6. Fitters, R. & Hoekman, R.H.A. (2019). Sportdeelname van volwassenen met laag inkomen. Utrecht: Mulier Instituut.
7. Stam, W. van & Dool, R. van den (2020). Sociaaleconomische status en deelname aan sport en bewegen van volwassenen. Utrecht: Mulier Instituut.
8. RIVM (2019). Kernindicator Beweegrichtlijnen.
9. RIVM (2019). Kernindicator Sportdeelname wekelijks.
10. Hoff, S. & Hulst, B. van (2019). Armoede bij kinderen en volwassenen. In Armoede in kaart 2019. Den Haag: SCP.
11. Maslowski, R. (2018). Onderwijs. In: De sociale staat van Nederland 2018. Den Haag: SCP.
12. Hollander, E. de, Hoogendoorn, M. & Beck, R. (2019). Mensen met een lage sociaal economische status: Wat drijft en belemmert hen bij sport en bewegen. Ede: Kenniscentrum Sport & Bewegen.
13. CBS (2018). Sociaaleconomische positie.
14. MP Hoogendoorn, M.P. & Hollander, E.L. de (2017). Belemmeringen en drijfveren voor sport en bewegen bij ondervertegenwoordigde groepen. Bilthoven: RIVM.
15. Hoff, S. & Hulst, B. van (2018). Armoede bij kinderen en volwassenen. In Armoede in kaart 2018. Den Haag: SCP.
16. Deelen, I., Özgül, P. & Lagendijk, E. (2018). Wat beweegt kwetsbare groepen in Utrechtse wijken? Amsterdam: DSP-groep.
17. Klein, K. de (2020) Hoeveel moet je bewegen volgens de beweegrichtlijnen?. Ede: Kenniscentrum Sport & Bewegen.
18. Stuij, M. (2015). Habitus and social class: a case study on socialisation into sports and exercise. *Sport, Education and Society*, 20 (6), 780-798. London: Informa UK Ltd.
19. Beck, R. & Dijk, D. (2016). Factsheet Jeugd, Armoede, Sport. Ede: Kenniscentrum Sport & Bewegen.
20. Gaalen, R. van, Brakel, M. van den & Eenkhoorn, E. (2015). Wie opgroeit in een uitkeringsgezin heeft later bovengemiddeld vaak een uitkering. Den Haag: CBS.
21. Elling, A. & Smits, F (2012). Helmondse 13+ Jeugd In Beweging Brengen. Utrecht: Mulier Instituut.
22. RIVM (2019). Kernindicator clublidmaatschap.
23. Butselaar, L., Vervoort, J. & Hagedoren, B. (2020). Gemeentelijk armoedebeleid: sport en bewegen voor de jeugd. Ede: Kenniscentrum Sport & Bewegen.
24. Visser, K., Duijf, M. & Dool, R. van den (2016). Motieven en belemmeringen om te sporten en bewegen naar levensfase. Ede: Kenniscentrum Sport & Bewegen.

Lees ook:

Infographic Beweggedrag jeugd naar sociaaleconomisch milieu

www.mulierinstituut.nl

@mulierinstituut

(030) 721 02 20

Mede in opdracht van:

Met medewerking van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

mulier instituut